

Nowe dane o występowaniu kilku rzadkich biegaczowatych
(Coleoptera: Carabidae) w południowej Polsce

New data on the occurrence of some rare ground beetles
(Coleoptera: Carabidae) in south Poland

PAWEŁ SIENKIEWICZ

Katedra Ochrony i Kształtowania Środowiska AR, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań;
e-mail: carabus@au.poznan.pl

ABSTRACT: The study presents faunistic information about Carabidae (Coleoptera) rare in the country that inhabit southern Poland. The data concern the following species: *Carabus intricatus* L., *Carabus irregularis* FABR., *Carabus obsoletus* STURM, *Carabus excellens* FABR., *Carabus variolosus* FABR., *Nebria picicornis* (FABR.), *Paratachys micros* (FISCH. VON WALD.), *Abax schueppelii rendschmidtii* (GERM.), *Licinus hoffmannseggi* (PANZ.) and *Molops elatus* (FABR.).

KEY WORDS: ground beetles, Carabidae, faunistic data, south Poland.

Dane faunistyczne na temat rozmieszczenia biegaczowatych (Carabidae) w Polsce w wielu przypadkach pochodzą z już stosunkowo starych informacji zawartych w „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1973, 1974, 2000). To wybitne w skali Europy opracowanie powstało po to by w uporządkowany sposób gromadzić dane i kontrolować sytuację rozmieszczenia chrząszczy (Coleoptera) w Polsce oraz dać pewną podstawę do aktualizacji tych informacji. Ogromna liczba danych koleopterologicznych znajduje się we wciąż nieopracowanych kolekcjach entomologicznych. Dokonując przeglądu własnej kolekcji natrafiłem na interesujące materiały faunistyczne z południowej Polski, które będą przydatne przy opracowywaniu nowszych katalogów

rozmieszczenia *Carabidae*. Przedstawione poniżej dane dotyczą rzadziej spotykanych biegaczowatych, które niejednokrotnie znalazły się na różnego rodzaju listach gatunków zagrożonych wyginięciem.

Carabus intricatus LINNAEUS, 1761

- Roztocze: wzniesienie Horaj (UTM: FA77), 1 X 1989 – 2 exx., pod korą zmurszałego buka w lesie bukowym, leg. L. BUCHHOLZ, det. et coll. P. SIENKIEWICZ;
- Góry Opawskie (XR77), 11–13 V 1995 – 1 ex., leg. L. BUCHHOLZ, det. et coll. P. SIENKIEWICZ;
- Pieniny: droga na Trzy Korony (DV57), 18 V 2002 – 1 ex., leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Gatunek ten znajduje się na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” z kategorią LC – najmniejszej troski (PAWŁOWSKI i in. 2002). Spotykany w całej Polsce. Rozwija się w lasach liściastych zasobnych w próchniejące drewno, które stanowi dla niego miejsce zimowania. W związku z gospodarką człowieka obserwuje się ekstynkcję tego gatunku w Europie.

Carabus irregularis FABRICIUS, 1792

- Bieszczady: Otryt (FV16), 23 VIII 1983 – 1 ex., leg. K. LUBECKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ.
- Sudety Wschodnie: Masyw Śnieżnika ad Kletno (XR36), 24 IX 1989 – 4 exx., leg. et det. A. MELKE, coll. P. SIENKIEWICZ.
- Tatry (DV25): Kobylażowy Żleb – 1 ex., Dolina Strążyska – 1 ex., 16 VI 1991, leg. et det. A. MELKE, coll. P. SIENKIEWICZ.
- Beskid Sądecki: Dolina Czarnego Potoku (DV97), 15 VIII 1991 – 1 ex., leg. et det. A. MELKE, coll. P. SIENKIEWICZ; Masyw Bubnego (DV97), 25 VIII 1997 – 1 ex., leg et det. A. MELKE, coll. P. SIENKIEWICZ.

Na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” umieszczony z kategorią NT – bliski zagrożenia (PAWŁOWSKI i in. 2002). Jest to owad typowo górski, najczęściej znajdowany w próchniejących pniach różnych gatunków drzew. Przyczyny zagrożenia występowania *Carabus irregularis* są podobne jak w przypadku poprzedniego gatunku. Informacje na temat jego występowania w ostatnich latach na terenie „Przełęcz Zyndranowej” znajdują się w publikacji KONWERSKIEGO i SIENKIEWICZA (2002).

Carabus obsoletus STURM, 1815

- Bieszczady: Połonina Caryńska (FV23), 17 VI 1993 – 2 exx., leg. et det. P. SIENKIEWICZ;

- Pogórze Przemyskie: Suchy Obycz ad Arłamów (FV91), 2 V 1999 – 1 ex., leg. M. BUNALSKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ;
- Pieniny (DV57): Zamkowa Góra – 1 ex., Długa Grapa – 1 ex., 17 V 2002; Grabczycha, 12 VI 2003 – 1 ex., leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Carabus obsoletus jest rzadko spotykanym gatunkiem górskim o słabo poznanych wymaganiach ekologicznych (BURAKOWSKI i in. 1973). Na liście gatunków zagrożonych umieszczony w kategorii LC – najmniejszej troski (PAWŁOWSKI i in. 2002). Z uwagi na nieliczne stanowiska jego występowania należało by zastanowić się, czy nie jest to zbyt niska kategoria – gatunek ten powinien być umieszczony raczej w kategorii NT (bliski zagrożenia).

Carabus excellens FABRICIUS, 1798

- Pogórze Przemyskie: Suchy Obycz ad Arłamów (FV91), 2 V 1999 – 1 ex., leg. M. BUNALSKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ.

Gatunek spotykany w południowej Polsce, ale dość rzadko, który osiąga w Polsce swoją północną granicę zasięgu. Jest gatunkiem zagrożonym wyginięciem w naszym kraju, z przypisaną kategorią LC (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Carabus variolosus FABRICIUS, 1784

- Beskid Sądecki: dolina Szczawnickiego Potoku (DV87), 14 VI 1992 – 1 ex., leg. et det. A. MELKE, coll. P. SIENKIEWICZ.
- Pieniny: górny bieg Kirowego Potoku (DV57), 12 IX 1996 – 1 ex., leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Gatunek występujący w górach i na pogórzach (BURAKOWSKI i in. 1973). Związany z terenami podmokłymi i potokami górskimi. Na liście gatunków zagrożonych nie został umieszczony, choć obserwuje się ginięcie tego gatunku (KONWERSKI, SIENKIEWICZ 2002). Z uwagi na wysoce narażone na zniszczenie ekosystemy, w których występuje, gatunek ten powinien znaleźć się, zdaniem Autora, w nowej edycji listy zwierząt zagrożonych w Polsce z kategorią przynajmniej NT – bliski zagrożenia.

Nebria picicornis (FABRICIUS, 1801)

- Bieszczady: Tworyłne nad Sanem (FV06), 26 VI 1983 – 1 ex., leg. K. LUBECKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ.
- Pieniny: Sromowce Wyżne, żwirowisko nad Dunajcem (DV57), 10 IX 1996 – 1 ex., leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Nebria picicornis uważana jest za gatunek najniższej troski (LC) pod względem zagrożenia wyginięciem (PAWŁOWSKI i in. 2002). Chrząszcz ten występuje nad brzegami górskich rzek na żwirowiskach, a więc w miejscach

narażonych na zniszczenie na przykład poprzez zaburzenie naturalnych cykli wylewowych.

Perileptus areolatus (CREUTZER, 1799)

– Dolina Górnej Wisły: Skidzin, nad rzeką Sołą (CA73); 11 VI 2007 – 2 exx. do światła, leg. P. BUCZYŃSKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ.

Żyje na jałowych żwirowiskach nad rzekami i potokami, a więc w środowiskach narażonych na zniszczenie przez człowieka. Znalazł się też na liście zwierząt zagrożonych i ginących w Polsce z kategorią DD, oznaczającą brak danych by stwierdzić faktyczny poziom zagrożenia *Perileptus areolatus* i wskazującą na potrzebę badań inwentaryzacyjnych.

Paratachys micros (FISCHER VON WALDHEIM, 1828)

– Pieniny: Dębno vic., żwirowisko nad rzeką Przykopą (DV47), 23 IV 2004 – 2 exx., pod kamieniem na żwirowisku, leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Zamieszkuje różne środowiska związane z brzegami wód. W ostatnich latach znajdowany dość rzadko. Należy zastanowić się, czy gatunek ten nie powinien znaleźć się na liście owadów zagrożonych wyginieciem. Między innymi z powodu zagrożenia zniszczeniem środowisk jego rozwoju. *Paratachys micros* znany jest zaledwie z czterech krain (BURAKOWSKI i in. 1973). Z Pienin dotychczas nie był podawany.

Abax schueppelii rendschmidtii (GERMAR, 1839)

– Pogórze Przemyskie: Brylińce ad Przemyśl (FA11), 1 V 1999 – 1 ex., w buczynie karpackiej, leg. M. BUNALSKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ; 7 IX 1999 – 1 ex., w buczynie karpackiej, leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Znany z nielicznych doniesień (głównie sprzed około 60 lat). Występuje przede wszystkim w południowej części Polski (BURAKOWSKI i in. 1974). Cytowane okazy były znajdowane w dobrze zachowanych fragmentach buczyny karpackiej, zasobnej w środowiska saproksyliczne.

Licinus hoffmannseggi (PANZER, 1797)

– Suchy Obycz ad Arłamów (FV91), 2 V 1999 – 1 ex., leg. M. BUNALSKI, det. et coll. P. SIENKIEWICZ.

Gatunek bliski zagrożenia wyginieciem (kategoria NT); zasiedla głównie lasy bogate w próchniejące drewno. Występuje w Sudetach i Karpatach oraz na pogórzach tych gór (BURAKOWSKI i in. 1974; PAWŁOWSKI i in. 2002).

Molops elatus (FABRICIUS, 1801)

- Beskid Zachodni: około 1880 r. – 1 ex. ze zbiorów WRÓBLEWSKIEGO.
- Przedgórze Sudeckie: Henryków, powiat Ząbkowice (XS41), 1942 – 1 ex., leg. A. BUDERASKI.
- Beskid Niski: Przełęcz Dukielska, Zyndranowa vic. (EV57), 30 IV 2000 – 1 ex., leg. et det. P. SIENKIEWICZ.

Molops elatus znany był z Polski na podstawie danych z piśmiennictwa nie potwierdzonych materiałem dowodowym, lub informacje o jego występowaniu były bardzo ogólnikowe (BURAKOWSKI i in. 1974; MROCZKOWSKI, STEFAŃSKA 1991). Precyzyjniej opisane stanowiska wg „Katalogu fauny Polski” obejmują: Sudety Wschodnie (dolina Nysy Kłodzkiej), Beskid Zachodni (dolina Soły i Koszarawy) oraz Beskid Wschodni (okolice Sanoka).

Z dotychczasowych danych wynika, że *Molops elatus* nie był notowany z Polski od ponad 80 lat. Wcześniejsze informacje o jego występowaniu, wg autorów „Katalogu fauny Polski” mogą budzić wątpliwość z uwagi na podobieństwo do *Molops piceus* (PANZ.). Na podstawie danych autora oraz pochodzących z kolekcji Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie, należy ten gatunek z całą pewnością umieścić na liście chrząszczy Polski. Z uwagi na swoje preferencje środowiskowe i ekologiczne możliwe jest jego występowanie raczej w cieplejszych, południowych rejonach Polski, gdzie należałoby skoncentrować badania faunistyczne nad jego występowaniem.

Z uwagi na starzejące się informacje faunistyczne dotyczące chrząszczy Polski, istnieje konieczność tworzenia nowych, zaktualizowanych katalogów, które obejmowały by również informacje o datach ostatnich stwierdzeń gatunków w regionach. Możliwość tworzenia takich opracowań jest uzależniona od ilości i aktualności doniesień faunistycznych z całej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków ginących i rzadko spotykanych. Dlatego też autor dziękuje wszystkim osobom cytowanym w pracy za przekazanie okazów dowodowych, a doktorowi Danielowi KUBISZOWI za udostępnienie zbiorów Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie.

SUMMARY

Faunistic data on the distribution of the ground beetles (Carabidae) in Poland in many cases come from relatively old sources included in the “Katalog fauny Polski” (BURAKOWSKI et al. 1973, 1974, 2000). This European-scale outstanding study was created in order to gather data in a regular manner and control the distribution of the beetles (Coleoptera) in Poland; furthermore, to provide a steady basis for updates. When reviewing

my own collection, I came across interesting faunistic material from southern Poland, which will come in useful when creating newer catalogues of Carabidae distribution. This relates to the species that are rare in Poland and some of them are listed as endangered in the country: *Carabus intricatus* L., *Carabus irregularis* FABR., *Carabus obsoletus* STURM, *Carabus scheidleri excellens* FABR., *Carabus variolosus* FABR., *Nebria picicornis* (FABR.), *Paratachys micros* (FISCH. VON WALD.), *Abax schueppelii rendschmidtii* (GERM.), *Licinus hoffmannseggi* (PANZ.) and *Molops elatus* (FABR.). In the case of *M. elatus* some reliable, documented data confirming its occurrence in Poland was lacking. This information has been presented and further localities should be found in southern Poland.

Due to outdated faunistic information on Poland's beetles it is necessary to create new, updated catalogues, which would also include information on the dates of the latest sightings of the species in regions. The possibility of creating such studies depends on the quantity and relevance of faunistic reports from all over Poland with special consideration for endangered and rare species.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973: Chrząszcze Coleoptera – Carabidae cz. 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 2: 1-232.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1974: Chrząszcze Coleoptera – Carabidae cz. 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 3: 1-430.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 2000: Chrząszcze Coleoptera – Uzupełnienie tomów 2–21. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 22: 252.
- KONWERSKI S., SIENKIEWICZ P. 2002: Przyczynek do poznania chrząszczy Beskidu Niskiego. Nowy Pam. Fizjogr., 1 (1): 85-88.
- MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1991: Coleoptera – Chrząszcze. [W:] RAZOWSKI J. (red.): Wykaz zwierząt Polski, Tom III, Część XXXII/22, 23, Insecta: Coleoptera, Strepsiptera. Krakowskie Wyd. Zoologiczne, Kraków: 7-197.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002: Coleoptera – Chrząszcze. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88-110.